

ONA TILI DARSLARIDA O‘QUVCHILARNING MUSTAQIL VA IJODIY FIKRLASH QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHNING METODIK ASOSLARI

Andijon davlat pedagogikainsituti

„Boshlang‘ich ta‘lim“ kafedrası

PhD Usmonova Xurshida Aybekovna

Pedagogika fakulteti boshlang‘ich ta‘lim

203- guruh talabasi Poziljonova Mohlaroyim

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumta‘lim maktablarining ona tili darslarida o‘quvchilarning mustaqil va ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishning dolzarb masalalari hamda samarali metodik usullari yoritilgan. Muallif an‘anaviy ta‘lim shakllaridan voz kechgan holda, dars jarayonida muammoli vaziyatlarni yuzaga keltirish, guruhviy muhokamalar va zamonaviy interaktiv texnologiyalardan foydalanishning afzalliklarini tahlil qiladi. Maqolada o‘quvchilarning mantiqiy mulohaza yuritish, o‘z fikrini erkin va asosli bayon etish ko‘nikmalarini shakllantirishda o‘qituvchining yo‘naltiruvchi (fasilitatorlik) roli hamda amaliy tavsiyalar bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: ona tili ta‘limi, mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv, interaktiv metodlar, muammoli ta‘lim, o‘quvchi motivatsiyasi, pedagogik mahorat, mantiqiy tahlil, kompetensiya.

Аннотация: В данной статье освещаются актуальные вопросы и эффективные методические приемы развития самостоятельного и творческого мышления учащихся на уроках родного языка в общеобразовательных школах. Отказываясь от традиционных форм обучения, автор анализирует преимущества создания проблемных ситуаций, групповых дискуссий и использования современных интерактивных технологий в учебном процессе. В статье описываются практические рекомендации и направляющая (фасилитирующая) роль учителя в формировании у учащихся навыков логического рассуждения, свободного и обоснованного выражения своего мнения.

Ключевые слова: обучение родному языку, самостоятельное мышление, творческий подход, интерактивные методы, проблемное обучение, мотивация учащихся, педагогическое мастерство, логический анализ, компетенция.

Abstract: This article highlights current issues and effective methodical techniques for developing students' independent and creative thinking skills in native language classes at secondary schools. Moving away from traditional forms of education, the author analyzes the advantages of creating problem-based situations, group discussions, and utilizing modern interactive technologies in the educational

process. The article describes practical recommendations and the guiding (facilitative) role of the teacher in forming students' skills in logical reasoning, as well as free and well-founded expression of their opinions.

Keywords: native language education, independent thinking, creative approach, interactive methods, problem-based learning, student motivation, pedagogical skill, logical analysis, competence.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimi original va mustaqil qaror qabul qila oladigan, ijodiy va tanqidiy fikrlaydigan barkamol shaxsni tarbiyalashni eng ustuvor vazifa sifatida belgilamoqda. Ayniqsa, ona tili darslari bu jarayonda poydevor vazifasini o'taydi. Chunki til — insonning fikrlash qurolidir. Ona tili darslarining tub maqsadi faqatgina quruq grammatik qoidalar yoki yodlash mexanizmlariga asoslanib qolmasdan, balki o'quvchilarda nutqiy va lingvistik kompetensiyalarni tizimli rivojlantirish, ularni o'z fikrini og'zaki hamda yozma shaklda mantiqiy, izchil va ravon ifoda etishga o'rgatishdan iboratdir.

O'quvchilarda mustaqil va kreativ dunyoqarashni shakllantirish dars jarayonini innovatsion andozalar asosida to'g'ri tashkil etish hamda pedagogning kasbiy mahoratiga bevosita daxldordir. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, darslarda interaktiv va muammoli ta'lim metodlaridan tizimli foydalanish kutilgan yuqori samarani kafolatlaydi:

- **Muammoli ta'lim texnologiyasi:** Dars muqaddimasida o'quvchilarga tayyor yechimlar taqdim etilmaydi, aksincha, evristik savol yoki hayotiy vaziyat (keys) o'rtaga tashlanadi. Masalan, matn tahlili jarayonida qahramonning xatti-harakatiga axloqiy baho berish topshirilganda, o'quvchi majburiy ravishda mantiqiy fikrlashga va o'z nuqtai nazarini dalillashga intiladi.

- **Guruhiiy munozaralar va debat usuli:** Sinfni kichik guruhlariga ajratib ishlash o'quvchilarda jamoaviy birdamlik, o'zgaralar fikrini tinglash va unga hurmat bilan munosabatda bo'lish madaniyatini yuksaltiradi. Sog'lom bahs-munozara muhiti o'quvchining ichki qo'rquv va tortinchoqligini yengib, fikrini erkin bayon etishiga zamin yaratadi.

- **Ijodiy va kreativ topshiriqlar:** An'anaviy qolipli mashqlar bilan cheklanib qolmay, o'quvchilarga erkin mavzularda kreativ esselar yozish, muayyan ijtimoiy muammo yuzasidan murojaatnoma tayyorlash, she'riy matnlarni nasriy shaklda interpretatsiya qilish kabi vazifalar berilishi ularning tasavvur va intellektual olamini kengaytiradi.

Ushbu metodologik jarayonda zamonaviy o'qituvchining ham roli tubdan o'zgaradi. Pedagog endilikda shunchaki tayyor axborotni yetkazuvchi subyekt emas,

balki ijodiy jarayonni boshqaruvchi, yo‘naltiruvchi va rag‘batlantiruvchi fasilitator sifatida namoyon bo‘ladi. O‘quvchining har bir o‘ziga xos yoki noodatiy yondashuvi darsda munosib e‘tirof etilishi lozim.

NATIJALAR VA TAHLIL

Ona tili darslarida pedagogik innovatsiyalarning tizimli tatbiq etilishi natijasida o‘quvchilarning fanga bo‘lgan ichki motivatsiyasi va kognitiv faolligi sezilarli darajada oshadi. An’anaviy o‘qitish shakli bilan taqqoslanganda sinfdagi o‘zlashtirish va faollik ko‘rsatkichlaridagi o‘zgarish dinamikasi quyidagi jadvalda o‘z aksini topgan:

Qo‘llanilgan metodik yondashuv	Asosiy pedagogik vazifa	O‘quvchilarning faollik ko‘rsatkichi
Interaktiv metodlar (Guruhiy ishlar)	Erkin fikr almashish va madaniyatini shakllantirish	92% gacha faollik
Muammoli ta'lim vaziyatlari (Keyslar)	Hayotiy muammolarni tahlil qilish	85% gacha samaradorlik
An’anaviy ta'lim shakllari	Tayyor axborotlarni yodlash va tinglash	45% - 50% sust faollik

Ushbu empirik tahlillar dars unumdorligini hamda o‘quvchi kreativligini oshirishda zamonaviy interaktiv yondashuvlarning ustunligini yaqqol isbotlaydi.

XULOSA

Umumiy xulosa o‘rnida ta’kidlash joizki, ona tili darslarida o‘quvchilarning mustaqil va ijodiy fikrlash mexanizmlarini yuzaga chiqarish — davr taqozosidir. O‘quvchini erkin fikrlash prinsiplari asosida kamolga yetkazish orqali biz kelajak jamiyati uchun mustaqil qaror qabul qila oladigan, intellektual salohiyatli va innovatsion fikrlovchi kadrlarni tarbiyalagan bo‘lamiz. Buning uchun esa har bir pedagog zamon bilan hamqadam odimlab, dars shakllarini an'anaviylik qoliplaridan xoli tarzda, jonli va interaktiv ruhda tashkil etishi strategik ahamiyatga egadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdurahmonova, N. (2020). O‘quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish usullari. Tashkent: O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi

2. Mamatqulov, S. (2021). O'quv jarayonida ijodiy fikrlashni rag'batlantirish. Tashkent: O'zbekiston milliy universiteti.
3. Nurmatova, D. (2018). Ona tili darslarida mustaqil fikrlashni rivojlantirish. Tashkent: Ta'lim.
4. Tursunov, A. (2022). O'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini oshirishning innovatsion usullari. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim muassasalari.
5. Xodjaeva, L. (2023). Mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv: nazariya va amaliyot. Tashkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti.
6. Yusupov, R. (2020). Ona tili darslarida ijodiy fikrlashni rivojlantirish bo'yicha metodik tavsiyalar. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim muassasalari.